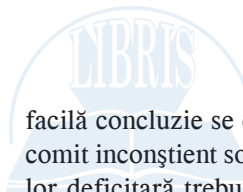

Metoda dezacordului poate fi aplicată tuturor celor care citează o anumită autoritate drept absolută. Dacă aceștia spun, ca probă, că A afirmă un lucru, acesta nu tranșează chestiunea. Este întotdeauna posibil să adopti o poziție opusă și să îl citezi pe B ca afirmînd ceva diferit, în dezacord cu declarația lui A. Asta este suficient pentru a demonstra că nici un om nu poate fi considerat autoritate finală. Elevul aflat în căutarea filosofică trebuie, prin urmare, să abandoneze complet credința oarbă, acceptarea necritică, urmarea facilă a tradiției și supunerea față de tirania numerelor mari, căci toate acestea trebuie considerate sofisme! Deși utile pentru majoritatea oamenilor în practica traiului cotidian, ucenicului îi sînt inutile la stabilirea unui adevăr incontestabil.

Asta nu înseamnă că toate aceste autorități se înșală întotdeauna; dimpotrivă, uneori au dreptate; înseamnă, însă, că *ar putea* să se înșele, că nu avem nici o garanție a permanenței lor infailibilități.

Însăși apariția în om a dorinței de cunoaștere, a nevoii de înțelegere, sub forma credinței sau nu, indică faptul că ignoranța este și ea prezentă. Așadar este mai bine să recunoaștem că omul trebuie să adopte o cale diferită dacă vrea să cîștige cunoaștere, și poate face asta doar începînd prin îndoială. Dacă nu introduce elementul chestionării curajoase în concepțiile de zi cu zi, cercetătorul nu poate spera să afle mai multe despre validitatea lor.

Nu este posibil să ajungem pe vîrfurile cunoașterii adevărului universal dacă nu începem de jos, cu primul pas, îndoindu-ne de orice adevăr! Aceasta este singura modalitate prin care putem obține o garanție că fiecare pas făcut în viitor va fi unul sigur și după aceea nu va trebui să ne refacem dezamăgiți drumul. Este important să ne dăm seama că termenul „îndoială” nu este utilizat aici în vreun sens sceptic, ci într-unul agnostic. Nu este corect să negăm în mod intolerant ceea ce nici măcar nu înțelegem, dar este perfect corect să observăm: „Nu știu. Nu am văzut. Prin urmare, nu pot începe prin presupuneri dogmatice, fie că ele sînt de afirmare sau negare”. O asemenea poziție nu va fi adoptată de cei care sînt în mod natural nerăbdători, pregătiți să creadă imediat orice deoa-rece asta le face plăcere, care nu sînt dispuși să suspende o judecată prematură și să pună întrebări pertinente înainte de a avansa către acceptarea oricărei pretenții. Cei care se reped la prima și cea mai

facilă concluzie se eliberează de problema conflictului interior, dar comit inconștient sofismul primitivității. În cele din urmă, atitudinea lor deficitară trebuie să producă într-o zi roadele dezamăgirii. Un spirit tacticos constituie aici, prin urmare, un avantaj.

Asta nu înseamnă că trebuie să fim satisfăcuți de îndoielile noastre și să ne mulțumim cu limitarea mohorită a agnosticismului. Ci înseamnă că vom face astfel ca îndoielile noastre să fie un pinten care ne impulsionează permanent spre o investigație mai profundă, și nu o mină transpirată care să ne strângă friele. Înțelepții spun că îndoielile sînt extrem de valoroase, cu condiția ca noi să fim determinați să le depășim și soluționăm, păstrînd căutarea care în cele din urmă ne va duce către un nivel superior al înțelegerii. Aceste îndoieli nu trebuie alungate cu forța sau înăbușite încet. Iar dacă permitem în mod nesăbuit îndoielilor să paralizeze orice căutare ulterioară, nu mai avem nici un drept să dogmatizăm cu pesimism asupra imposibilității ajungerii la adevăr în general, așa cum fac mulți oameni din Occident.

Contrar autorității, filosofia ascunsă spune: „Întîmpină cu bucurie și fără teamă îndoiala, ca fiind primul pas către certitudine. Îndoiește-te și vei fi salvat!”. Dar această filosofie spune asta doar celui care caută *cel mai înalt* adevăr. Pentru toți ceilalți, care nu au timp să poarte gîndirea într-o căutare atît de îndelungată și nici voința sau capacitatea de a face asta, filosofia ascunsă susține fără ezitare ordinele autorității. Este cu totul conștientă de valoarea practică pe care o au pentru astfel de oameni instituțiile preexistente, care, prin intermediul cărților sacre și al preoților numiți, al domnitorilor întronați și al liderilor deținători de funcții, își vor dicta formele obișnuite de gîndire, deprinderile normale de conduită și perspectiva fundamentală.

Acum va fi și mai clar de ce, cînd am descris calificările necesare cercetătorului în filosofie, s-a pus un accent puternic pe eliminarea tendinței umane înnăscute de a vedea lucrurile de pe o platformă egoistă. Or acum putem observa cum autoritariștii de toate tipurile sînt atît de împregnați de cultul predilecțiilor personale și ale presupuzițiilor emoționale, încît pun în mod inconștient limite posibilității lor de a ajunge la adevărul lucrurilor. Rădăcina ascunsă

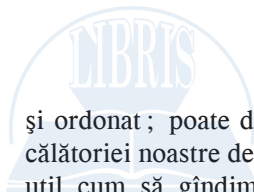
a afirmațiilor lor este eul ! Eu am dreptate, spune unul ; nu, eu am dreptate, replică altul.

Acel *eu* pîndește din spatele ignoranței gregare, al greșelilor infatuate și al înțelegerii greșite și primitive a oamenilor.

Dintre toate credințele greșite și iluziile înșelătoare care întunecă mintea, cea mai puternică este aceea că orice ar cunoaște, crede, vedea sau susține mental cineva este în mod necesar adevărat. „Știu !” este declarația pe care orice neghiob o poate face, după cum spun înțelepții, rareori oprindu-se pentru a investiga dacă ceea ce știe este corect. Acesta este motivul pentru care este nevoie de îndoială. Este o caracteristică a unor astfel de oameni – ceea ce înseamnă aproape întreaga umanitate – să creadă că înțeleg clar cînd de fapt nu înțeleg. Astfel, înțeleptul care îl inițiază pe candidat întru calea supremă își asumă ca primă sarcină revelarea acestui defect universal. El explică faptul că „Știu !” este prezumpția conștientă sau inconștientă a umanității și că umilința, în sensul ei cel mai adevărat, trebuie căutată și găsită de aspirant înainte de a face un singur pas înainte. Iar acest simț nu este doar moral, ci și psihologic. „Știu !” înseamnă de obicei „Simt”, „Percep” sau „Prefer”, fără ca vreunul dintre acestea să fie un criteriu al adevărului. De aici nevoia de a ne îndoii în mod riguros de ceea ce credem că știm, de a ne da la o parte cu severitate închipuirile, de a verifica ideile și testa conceptele pe care le susținem atît de fervent și de a pune întrebări asupra punctelor în care știm că sîntem ignoranți. Nu ar trebui să credem în credință. Căci credința intervine acolo unde rațiunea se teme să pășească.

Calea gîndirii

Ucenicul trebuie să renunțe cu regret. El poate să-și îndrepte pașii în altă direcție, bătînd la altă ușă – a logicii. Toată lumea o folosește într-o anumită măsură. Pasărea, castorul și peștele sînt ghidați de un instinct natural, dar omul trebuie să-și găsească drumul utilizînd un strop din puterea de a gîndi. Logica are o valoare enormă în domeniul traiului de zi cu zi ; ea ne poate aranja gîndirea coerent

și ordonat ; poate detecta erorile grosiere și diversele sofisme ale călătoriei noastre de la premisă la concluzie ; ne poate arăta în mod util cum să gîndim ; dar trebuie să mărturisim cu umilință că stăpînirea teoretică a regulilor logice nu i-a împiedicat niciodată pe oameni să facă greșeli numeroase și absurde.

Avocații folosesc logica în prezentarea proceselor la tribunal. Dar, dat fiind că scopul lor conștient sau inconștient este cîștigarea procesului, adevărul este nu de puține ori maltratat în acest proces prin fiecare exagerare a chestiunilor minore, prin fiecare suprimare a faptelor stîngenitoare sau neconvenabile și fiecare apel la subiectivismul emoțional al unui juriu. Mai mult, cînd examinăm silogismul logic obișnuit dintr-un punct de vedere filosofic, descoperim că este îndeajuns de eronat. „Toți oamenii sînt muritori. Socrate este un om. Prin urmare, Socrate este muritor.” Dincolo de silabele plauzibile ale acestui silogism clasic se ascunde *presupoziția* enormă că noi i-am cunoscut pe toți oamenii care au trăit vreodată în trecut, pe toți cei care trăiesc astăzi și care vor trăi în viitor. Acest lucru este cu totul imposibil. Prin urmare, silogismul începe cu o cunoaștere afirmată care, de fapt, nu este cîtuși de puțin cunoaștere. Din punct de vedere logic, el este perfect, dar din punct de vedere filosofic este deficitar. Silogismul va fi satisfăcător pentru condițiile limitate ale scopurilor practice cotidiene, dar pentru scopurile mai înalte ale adevărului final este complet inacceptabil. Logicienii experți înșiși recunosc acum că nu poate furniza un adevăr *nou*, ci doar extrage ceea ce este deja conținut în faptele date. Logica este un instrument imperfect și, ca atare, nu poate furniza certitudine absolută. Ea operează în domeniul limitat al utilității și validității. Prin urmare, nu poate revela semnificația supremă a existenței ; zidurile care o înconjoară sînt prea abrupte.

Se întîmplă din cînd în cînd ca persoanele care conștientizează aceste defecte incurabile ale logicii să aleagă o scurtătură către salvarea intelectuală, întorcîndu-se în disperarea sau ignoranța lor și coborînd spre nivelul pustiu al senzației intuitive – un parcurs care pare a fi singurul accesibil lor. Aici intelectul poate să abdice în mod voluntar și să găsească repaus pentru un timp, dar mai devreme sau mai tîrziu este probabil să aibă loc dezamăgiri severe sau contradicții flagrante, indicînd astfel că o salvare reală nu poate

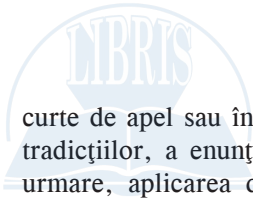
fi obținută în această manieră facilă. Cei care nu sînt dispuși să se întorcă au început să abandoneze vechile metode formale și să construiască sisteme nonaristotelice de logică. Dar acestea sînt încă în stadiul de experiment.

Căutătorul care vrea să părăsească logica în favoarea unei metode superioare va trece în cele din urmă la pasul următor, al rațiunii maturizate. Prin „maturizată” înțelegem facultatea de gîndire care nu doar se conformează rigid la cerințele faptului, ale inducției și deducției, nu numai că se eliberează cu imparțialitate de orice fel de părtinire, prejudecată, favoritism sau egotism, ci învață și să opereze cu libertate egală atît la nivelurile abstracte, cît și la cele concrete. Gîndirea trebuie să devină capabilă atît de speculații metafizice, cît și de observații științifice. Înțelepții de odinioară considerau acest lucru drept precauție preliminară dobîndirii intuiției.

Înainte de a merge mai departe, este esențial să debarasăm termenul „rațiune” de ambiguitatea și confuzia larg răspîndite cu care este adesea asociat. Rațiunea este facultatea care percepe și judecă *adevărul*, distingîndu-l de falsitate, opinie, închipuire sau iluzie. Iar aici s-ar cuveni să introducem definița înțelepților pentru termenul „adevăr”. S-a demonstrat anterior că, în lipsa unei asemenea definiții, oamenii rătăcesc într-un deșert secetos al fanteziilor găunoase, al opiniilor nefondate, al teoriilor lipsite de valoare și cuvintelor personificate. Poate că această definiție pare foarte simplă, dar implicațiile ei sînt cît se poate de profunde. Ar trebui gravată adînc în inimă. Iat-o :

ADEVĂRUL este ceea ce e dincolo de toate contradicțiile și liber de orice îndoială ; care este, de fapt, dincolo de însăși posibilitatea atît a contradicției, cît și a îndoielii ; dincolo de schimbări și modificări ale timpului și vicisitudinilor ; veșnic unul și același, inalterabil și nealterat ; universal și, prin urmare, independent de orice ideeție umană.

Misiunea acestei filosofii este cunoașterea independentă de vicisitudinile nesfîrșite ale opiniei umane. Aplicînd criteriul acestei definiții, descoperim că orice întemeiere pe autoritățile umane schimbătoare, orice credință în cuvintele scrise sau rostite, orice acceptare a ceea ce este mai puțin decît rațiunea adecvată drept

curte de apel sau îndrumare finală ne aduce imediat în zona contradicțiilor, a enunțurilor contrare și îndoielilor posibile și, prin urmare, aplicarea definiției elimină aceste surse îndoielnice de cunoaștere din operațiunile noastre. Nu există nici o *certitudine* în ele. Prin urmare, cuvântul „rațiune” nu trebuie folosit aici ca simplu sinonim al filosofării logice sterile. Scolasticii de pe vremuri foloseau acest cuvânt în sensul de mai sus și arătau cum pînă și oamenii perspicace puteau găsi multe motive pentru susținerea unor presupuziții găunoase. *Logica* este arta care încearcă să asigure gîndirea secvențială corectă, dar din păcate nu încearcă să asigure că aceasta începe de la date corecte; este posibil, și adesea chiar așa se întîmplă, să se înceapă cu presupuziții care pot fi simple fantezii sau date greșite. *Rațiunea* este facultatea gîndirii corecte, care caută adevărul și se asigură că activitatea ei va începe de la toate faptele observate ale experienței efective. Logicianul ale cărui premise sînt deficiente poate să gîndească în mod corect, dar să ajungă la concluzii greșite. Rațiunea evită această greșeală.

Iar termenul nu este folosit nici ca sinonim pentru simpla speculare. Analele metafizicii abundă în numeroase avînturi ale simplei fantezii cărora li s-a dat o direcție aparent rațională. O asemenea gîndire care ignoră faptele experienței nu este raționare în sensul nostru. Iar o astfel de raționare limitată doar la faptele experienței personale nu este nici ea raționare în deplinul sens al cuvîntului. Deși atît logica, cît și rațiunea stabilesc același criteriu conform căruia gîndirea nu va cădea în autocontradicție, nu va divaga și nu se va abate, cea dintîi se mulțumește cu fapte parțiale, în timp ce a doua solicită nimic mai puțin decît totalitatea faptelor. Din nou, *intelectul*, care poate fi definit drept activitatea gîndirii logice, este influențat de dorințele personale și subiectivismul individual să își aleagă datele în mod preferențial, în timp ce *raționarea*, care poate fi definită drept activitatea gîndirii adevărate, este în mod riguros impersonală și își detașează ascetic sentimentele de gestionarea faptelor.

Doar atunci cînd gîndirea este nu numai rigid logică, ci și rigid impersonală, cînd este împinsă pînă la cea mai îndepărtată limită și cînd se bazează, pe întregul ei parcurs, pe fapte universal valide, care pot fi testate și verificate atît în deșerturile din Africa de Nord,